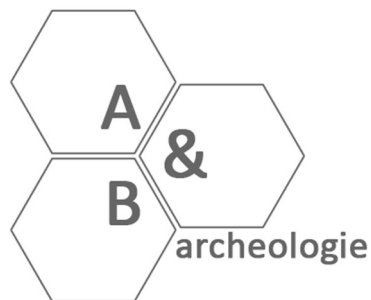

Archeologienota Zaffelare Bommel 3

Programma van Maatregelen

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

3-12-2024

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het stedenbouwkundige handelingen aan de Bommel 3 te Zaffelare (deelgemeente van Lochristi, provincie Oost-Vlaanderen), gelegen binnen woongebied en binnen een archeologische zone, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 300m² of meer bedraagt en de bodemingreep 100m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het totale plangebied is ca. 19.515m² groot en bevindt zich ten noordwesten van de Bommel te Zaffelare, ter hoogte van huisnummer 3. In het zuidoostelijke deel van het terrein bevindt zich een woning met omliggende bijgebouwen. Achterliggend is een melkveestall gelegen. De gebouwen worden met elkaar verbonden door een betonverharding. Ten zuidwesten van de verharding situeren zich sleufsilos. In het oostelijke deel van het terrein zijn paddocks en een buitenpiste voor paarden aanwezig. Het noordelijke terreindeel is verder in gebruik als akkerland.

De cartografische bronnen geven aan dat het plangebied in de 18de eeuw gelegen was in een zeer landelijke omgeving ten noordwesten van de dorpskern van Zaffelare. De huidige straat Bommel is in deze periode reeds herkenbaar ten zuiden van het plangebied. Het terrein zelf is volledig onbebouwd en wordt ingenomen door bosgrond, akker- en weiland. Tegen het midden van de 19de eeuw wordt een eerste woonhuis gebouwd ter hoogte van de huidige bebouwing. Dit breidt zich gedurende de 19de en 20ste eeuw uit met enkele stallen en bijgebouwen. Op de orthofoto van 1971 lijkt de bebouwing gesloopt te zijn om vervolgens heropgebouwd te worden. Tegen het einde van de 20ste eeuw is een woning met achterliggende stallen en omliggende verhardingen aanwezig op het terrein. Ook de sleufsilos gaan terug tot in deze periode. Aan het begin van de 21ste eeuw worden ten westen van de bebouwing enkele kleine stalletjes toegevoegd en tegen 2012 worden enkele van de bestaande stallen vervangen door de huidige grote stal. Tegen 2018 worden enkele paddocks aangelegd ten westen van de stallen, waarvan één recent werd omgevormd tot buitenpiste. Het noordelijke en uiterst westelijke terreindeel bleven sinds de 18de eeuw onbebouwd.

Zaffelare ontwikkelde zich op een oost-west georiënteerde zandrug, ten zuiden van de Moervaartdepressie. Het plangebied bevindt zich in de overgangszone van deze depressie naar de zandrug. De natuurlijke loop van de Zuidlede bevindt zich op ca. 450m ten noorden van het plangebied. Iets verder ten noorden stroomt de uitgegraven Moervaart. Het microreliëf van het plangebied is enigszins geaccidenteerd door de huidige inrichting. Zo komen ter hoogte van de huidige bebouwing de hoogste hoogtewaarden voor (ca. +5,7m TAW). Daarnaast zijn enkele lagergelegen zones (ca. +4,8m TAW) te onderscheiden die als perceelsgrachten gezien kunnen worden. Algemeen kent het plangebied een maaiveldniveau rond +5,1m TAW à +5,3m TAW. Bodemkundig kunnen matig natte zandbodems met structuur B-horizont of verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont en leem op geringe diepte verwacht worden.

Op archeologisch vlak bevindt het plangebied zich deels binnen de archeologische zone van het prehistorisch sitecomplex in de alluviale context van de depressie van de Moervaart. De Moervaartdepressie is een fossiel meer uit het Laatglaciaal, dat zich vormde ten zuiden van de

dekzandrug Maldegem-Stekene. In het vroeg-Holoceen, wanneer dit meer was opgedroogd, was het gebied de vallei van de vroegere loop van de Kale/ Durme. Via archeologische veldkartering zijn tal van archeologische sites gekend, die er op wijzen dat het gebied een grote aantrekkingskracht uitoefende op de mens tijdens de steentijd, vooral in het finaalpaleolithicum (Federmesser groepen), het (vroeg)mesolithicum, en in mindere mate het neolithicum. De gekende vindplaatsen bestaan vooral uit strooiingen van lithisch materiaal (vuursteen, kwartsiet, ...), maar in de meersedimenten zijn plaatselijk ook organische archeologische artefacten bewaard. Rondom het plangebied zijn dan ook reeds verschillende vondsten gekend die in verband kunnen worden gebracht met de steentijdaanwezigheid op de rand van de Moervaartdepressie. Het betreffen veelal locaties waar lithisch materiaal als losse vondst is aangetroffen bij veldprospecties, zoals onder meer meteen ten westen van het terrein, waar een kling in grijze vuursteen werd aangetroffen, die wellicht is toe te schrijven aan de standvoetbekercultuur en mogelijk afkomstig is uit funeraire context. In situ bewaarde steentijdsites werden op twee locaties aangetroffen bij onderzoek naar aanleiding van de aanleg van een Air Liquideleiding. Deze vindplaatsen waren echter reeds afgetopt en nog slechts deels bewaard. Naast steentijdsites worden in de omgeving verschillende laatmiddeleeuwse sites met walgracht aangeduid die in verband gebracht kunnen worden met de ontginningen van het gebied in deze periode. Een ervan bevindt zich meteen ten westen van het plangebied. Deze sites zijn voornamelijk gekend uit cartografische en historische bronnen. Gravend onderzoek bracht verder reeds een bewoningssite met kuilen en greppels uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd en een aantal sites met greppels en grachten uit de nieuwe tijd tot nieuwste tijd aan het licht. Verder wordt in de omgeving nog een mogelijke molen gekarteerd die zeker voor 1627 gedateerd dient te worden.

Op basis van het landschappelijk en archeologisch kader geldt een verhoogde archeologische verwachting voor het plangebied, voornamelijk voor sites uit de steentijd en middeleeuwen. Het terrein bevindt zich immers binnen de archeologische zone van de Moervaartdepressie, waar een hoog potentieel voor steentijdsites geldt. Daarnaast situeert het zich meteen ten oosten van een laatmiddeleeuwse site met walgracht. De verwachting voor overige archeologische periodes is eerder ongekend.

Binnen het plangebied zullen enkele vergunningsplichtige ingrepen plaatsvinden. Ten eerste worden enkele van de bestaande stallen intern omgevormd. Met deze werkzaamheden gaan echter geen nieuwe bodemingrepen gepaard. Ten tweede dienen enkele bestaande elementen geregulariseerd te worden. Het gaat om een deels vergunde stal in het zuidoostelijke deel van het terrein die echter zonder vergunning tot tegen de bestaande woning werd gebouwd, en om een reeds aangelegde buitenpiste (ca. 1.800m²). Voor de aanleg van de piste werd ca. 30cm afgegraven, waarna een 20cm dik leembod werd opgevoerd, gevolgd door een ca. 10cm dikke toplaag van zand, vermengd met geopad. Tot slot zullen twee nieuwe structuren gebouwd worden. Het gaat om een open loopstal (ca. 72m²) en een mestvaalt (ca. 24m²), gesitueerd ten noorden van de bestaande grote stal. De gevels van de nieuwe loopstal zullen gefundeerd worden op zolen tot op vorstvrije diepte, deze kennen echter een beperkte oppervlakte. Ertussen komt een bodemplaat tot op vaste grond, dit zal ca. 30 à 40cm diep zijn. Voor de aanleg van de mestvaalt worden geen ondergrondse bodemingrepen voorzien. Verder blijft het plangebied ongewijzigd bij de geplande werkzaamheden.

Het terrein kent een eerder hoge verwachting voor archeologische sites uit de steentijden en de middeleeuwen, maar de aan- of afwezigheid ervan kan op basis van enkel het bureauonderzoek niet aangetoond worden. Het merendeel van de geplande werken (omvorming, regularisatie en aanleg

mestvaalt) zal echter geen bijkomende bodemingreep teweegbrengen. Eventuele archeologische relictten die zich onder de piste, die slechts 30cm diep is uitgegraven, bevinden, kunnen dan ook in situ bewaard blijven. Voor de bouw van de nieuwe loopstal is de ingreep beperkt. De stal is slechts 72m² groot en zal gefundeerd worden via funderingszolen en een bodemplaat. Het kennispotentieel dat via een eventueel verder vooronderzoek bereikt zou kunnen worden is gezien de zeer beperkte oppervlakte, en het hieruit voortvloeiende gebrek aan ruimtelijk inzicht, zeer klein. Er wordt in het kader van de geplande werken bijgevolg geen verder onderzoek geadviseerd.

Er dient dus geen programma van maatregelen voor verder archeologisch vooronderzoek opgesteld te worden. Wel wordt gewezen op de wettelijke verplichting om bij het onverwacht aantreffen van archeologisch sporen/vondsten tijdens de werken, dit te melden aan Onroerend Erfgoed¹.

¹ Zie artikel 5.1.4. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 5.1. van het Onroerenderfgoedbesluit.